

Sosiaali- ja terveysministeriö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto lapseen kohdistuvan väkivallan ehkäisyn tavoite- ja toimenpidesuunnitelmasta vuosille 2020 - 2025

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää Sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua lapseen kohdistuvan väkivallan tavoite- ja toimenpidesuunnitelmasta vuosille 2020 - 2025 (lausuntopyyntö 3208/2019).

Lastensuojelun Keskusliiton keskeiset huomiot

- Lastensuojelun Keskusliiton mielestä tavoite- ja toimenpidesuunnitelma on erittäin kattava ja laaja kokonaisuus, jossa on otettu monipuolisesti huomioon lapseen kohdistuvan väkivallan eri muotoja ja tarkasteltu näiden ehkäisemistä laajasti ja monialaisesti.
- Lastensuojelun Keskusliiton mielestä suunnitelman laajuuden takia koko kokonaisuuden koonti ja se, mitä tällä suunnitelmalla tavoitellaan, tulisi nostaa selkeämmin esille. Olisi tärkeää koota esimerkiksi koulutukselliset tarpeet yhteen ja kuvata ne kokonaisuutena.
- Lastensuojelun Keskusliiton mielestä tavoite- ja toimenpidesuunnitelman suurimpia haasteita ovat osioiden epätasaisuus. Osassa teemoista käydään hyvin yksityiskohtaisesti läpi asioita ja osa jää yleisemmälle tasolle. Osiot ovat keskenään eri pituisia ja näin jotkut asiat saavat selvästi enemmän painoarvoa. Toimenpiteitä ja mittareita olisi hyvä katsoa yhteen eri teemojen välillä. Samoja mittareita voitaisiin käyttää laajemmin mittaamaan myös muita teemoja.
- Lastensuojelun Keskusliitolle jää huoli toimeenpanojen implementaatiosta. Toimeenpanojen osalta vastuutahot on monessa määritelty hyvin laajasti ja seurantaa ei ole kohdennettu riittävästi. Monessa osiossa toimeenpanot jäävät hyvin yleiselle tasolle. Myös se miten toimeenpanoihin on resursoitu, jää epäselväksi.
- Suunnitelmassa on yli 100 toimenpidettä, joiden osalta ei ole tehty lainkaan priorisointia. Lastensuojelun Keskusliitto suosittelee, että kunkin luvun osalta toimenpiteet laitettaisiin toteuttamisen kannalta tärkeysjärjestykseen.
- Suunnitelmassa tuodaan esille monia toimenpiteitä, joita jo tehdään tällä hetkellä. Onko suunnitelmaan tarkoitus koota myös olemassa olevat toimet vai tuoda uusia? Nämä tulisi erottaa selvemmin toisistaan.
- Suunnitelmassa olisi tärkeää löytyä selvemmin kytkökset ja yhtymäpinnat muihin ohjelmiin ja tehtyihin strategioihin.

Lastensuojelun Keskusliiton huomiot luvuittain

3 Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvat väkivallasta

3.1. Johdanto

Tilastokatsauksessa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puuttuu kokonaan luvut sosiaalihuollon puolelta. Millä tavalla lapseen kohdistuva väkivalta taustasyynä näkyy lastensuojelussa?

Johdannossa olisi hyvä näkyä jonkinlainen yhteenveto lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja muutostrendistä Suomessa.

3.3. Alle 18-vuotiaiden kokema kuoleman tai sairaalahoitoon johtanut väkivalta

Yhteenvedossa voisi vahvemmin nostaa esille, että pienillä lapsilla väkivallan tekijä on usein vanhempi ja myöhemmällä iällä muut tekijät. Tämä tuo esille, miksi vanhemmuuden tukeminen erityisesti vauva- ja pikkulapsivaiheessa on tärkeää.

4 Lapsen oikeudet

4.7 Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn voimavarojen riittävyys

Tavoitteet ovat erittäin tärkeitä ja LSKL kannattaa ehdottomasti lapsen oikeuksien tavoitteita, mutta nämä jäävät suunnitelmassa hyvin yleiselle tasolle. Toimenpiteitä olisi syytä pilkkoa pienemmäksi, kohdentaa eri toimijoille ja tarkentaa niiden seuranta.

Myös vastuutahot on esitelty varsin laajasti. Suosittelisimme, että vastuutahoissa voisi määritellä päävastuussa olevat ja sidosryhmät.

5 Osallisuus edistää turvallisuutta ja ehkäisee väkivaltaa

5.1 Mikä on osallisuuden kokemus?

Pohdinta osallisuudesta ja siitä, miten osallisuuden kokemus edistää väkivaltaa ja kaltoinkohtelun kokemuksista puhumista jää hyvin yleiselle tasolle.

5.5 Toimenpiteet

Toimenpide 1 on erittäin laaja ja vaikeasti hahmotettava. Jos tässä tarkoitetaan kouluterveyskyselyä, jota jo tehdään, tämän voisi kirjoittaa toimenpiteeseen.

Toimenpide 2, ehdotetaan sanamuodoksi: Perustetaan verkosto seuraamaan sitä, miten osallisuuden kokemukset muuttuivat alle 12-vuotiailla.

Toimenpide on hyvin kapea-alainen. Osallisuuden kokemusten muutoksia tulisi seurata myös yli 12-vuotiaiden ja eri lapsiryhmien osalta.

Toimenpide 3, jossa mainitaan Lasten osallistumisoikeuksien arviointityökalu. Indikaattorityökalun pilotissa on jo huomioitu, että arviointityökalu tarkastelee lasten osallistumisoikeuksia pääosin lainsäädännön ja rakenteiden tasolla. Nämä ovat Suomessa olemassa, mutta tarvitaan lisätietoa siitä, miten oikeudet toteutuvat käytännössä. Moni indikaattori arvioi lasten ja nuorten kannalta irrallisia/kaukaisia asioita, jolloin arviointityökalu sellaisenaan ei anna riittävästi tietoa lasten osallistumisoikeuksien toteutumisesta lasten arjessa. Mittarin osalta on epäselvää tullaanko osallistumisoikeuksien seuraamiseksi kehittämään työkalua ja kuka siitä vastaa?

6 Monialainen yhteistyö ja tiedonkulku

6.2. Promootio ja primaaripreventio: tavoitteena väkivallattomuus

Väkivallan ehkäisemisessä nostaisimme esille myös kannustavan kasvatuksen näkökulmaa. Miten väkivaltaa erityisesti kasvatuksessa voi korvata myönteisellä, positiivisella kasvatuksella.

6.3 Sekundaaripreventio - auttavat mallit ja vahinkojen ehkäisy

Olemme samaa mieltä, että lapsen suojelun näkökulma on tärkeää pitää esille, kun arvioidaan lapsen ja perheen palvelun tarvetta ja tässä lastensuojelun tarpeen selvittäminen on aina olennaista.

Luvussa todetaan, että lapsen kuuleminen väkivaltaan liittyvässä lastensuojelutarpeen selvittämisessä tai poliisin tutkinnassa voi olla ongelmallista päiväkodissa tai koulussa. Keskusliitossa näemme, että lapsen kuuleminen on mahdollista myös hänen omissa kehitysympäristöissään, jos varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon henkilökunnan osaamista vahvistetaan esimerkiksi lisäämällä osaamista varhaiskasvatusten erityisopettajille tai oppilashuollon erityishenkilöstölle.

Toimenpide 1: Toimenpiteessä olisi hyvä käydä esille, millä tavalla väkivallan vastaisen työn monialaiset asiantuntijaryhmät ovat yhteydessä mahdollisiin tuleviin OT-keskuksiin.

Toimenpiteessä 2 määritellään mittariksi, että suurimmissa perhekeskuksissa pilotoidaan mallia lapsen kuulemiseen ja tukeen. Lapsiin kohdistuvassa väkivaltaepäilyissä lastensuojelulla on aina suuri rooli tilanteen arvioimisessa. Tässä tulisi olla mittarina myös lastensuojelun ja perhekeskusten välinen yhteistyö prosessissa. Lisäksi huomioitavaa on, että käsite perhekeskus ei ole vakiintunut tarkoittamaan samaa kansallisesti ja myös varhaiskasvatuksen ja koulun rooli osana perhekeskuksia vaihtelee suuresti – keskeistä on rakentaa toimivia käytäntöjä ja toimintamalleja sivistys-, terveys- ja sosiaalitoimen välille.

7 Turvataitokasvatus

7.3.2 Väkivallan ja hoidon laiminlyönnin riskiä lisäävät ja siltä suojelevat tekijät

Luvussa 2 käsitellään laajasti lapsiin kohdistuvan väkivallan suojaavia ja riskitekijöitä, onko tarpeellista käsitellä uudestaan täällä?

7.4 Turvallinen kehontunne- ja seksuaalikasvatus

7.4.5 Lapset, nuoret ja porno

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta käsitellään luvussa 10, onko tarkoituksenmukaista toistaa täällä?

7.4.6 Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta käsitellään luvussa 10, onko tarkoituksenmukaista toistaa täällä?

7.4.7 Johtopäätökset ja pohdinta

Turvataitokasvatuksen osion osalta toimenpiteet ovat hyvin yleisellä tasolla ja ovat jääneet mittareiden osalta kesken.

Tavoite 3 on erittäin laaja sisältäen sekä riski- että suojaavat tekijät.

Toimenpide 4:n osalta olisi hyvä avata millä kaltoinkohtelun riskitekijöitä seulotaan.

Toimenpide 6:ssa yhteistyö kuntien sosiaalihuollon kanssa tärkeää.

8 Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta

8.2.2 Esiintyvyys

Esiintyvyyden osalta olisi hyvä tuoda esille kouluterveyskyselyssä nousevat tyttöjen ja poikien väliset erot.

8.3.2 Lapsiin kohdistuvan väkivallan esiintyvyys

Tämä tuodaan jo esille luvussa 3 tilastokatsauksessa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta.

8.3.3 Nuoriin kohdistuvan väkivallan esiintyvyys

Tämä tuodaan jo esille luvussa 3 tilastokatsauksessa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta.

8.4.6 Turvakoti tuen tarjoajana parisuhdeväkivaltatilanteissa

Toimenpide 1:n osalta olisi hyvä miettiä myös mittareita, joilla vaikutuksia seurataan sosiaalityössä ja lastensuojelussa. Tämä voisi olla myös yksi kehittämisen tai selvittämisen kohta, miten saadaan näkyviin lapsiin kohdistuvan väkivaltaa ilmiönä lastensuojelussa.

Toimenpiteisiin tulisi saada vahvemmin lastensuojelun sosiaalityön osaamisen vahvistaminen

lapsen kohtaaman väkivallan tunnistamisessa ja auttamisen tavoissa. Lastensuojelun sosiaalityössä tarvitaan osaamista, välineitä, menetelmiä, toimintatapoja väkivaltatyöhön lasten ja vanhempien kanssa.

Toimenpiteisiin olisi hyvä lisätä yleisen väkivallan ehkäisemisen lisäämiseksi tietoisuuden lisääminen esimerkiksi kuritusväkivallasta, väkivallan ja kaltoinkohtelun vaikutuksista lapsuudessa (vrt. ACE-kokemukset). Luvussa 8.2.5. tuotiin esille, että vanhemmuuteen liittyvän tiedon jakaminen koko väestölle mm. median kautta johti lapsen kodin ulkopuolelle sijoitusten ja väkivalta- sekä hoidon laiminlyöntitapausten vähenemiseen.

Lastensuojelun Keskusliitossa on tuotettu tietoa viimeksi vuonna 2017 suomalaisten kasvatustasenteista ja seuraava selvitys tehdään vuonna 2020. Myös tämän selvityksen tuotoksia voidaan pitää mittareina yleisten kasvatustasenteiden muuttumisessa.

Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto on yhteistyössä Väestöliiton ja Ensi- ja turvakotien liiton kanssa julkaissut Hyvä kasvaa -kyselyn ja kampanjan, jolla on lisätty yleistä tietoisuutta kannustavasta kasvatuksesta.

9 Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa ja ohjatussa harrastustoiminnassa

9.1. Johdanto

Varhaiskasvatuksen osalta on hieman ongelmallista, että oppilashuoltoon liittyviä asioita käsitellään vain perusopetuksen alla. Olisi hyvä vielä tarkemmin tuoda esille, että jo esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opiskeluhuoltoa. Tämän korostaminen on tärkeää, koska esiopetuksessa olevien oikeus oppilashuoltoon toteutuu kunnissa vaihtelevasti.

9.2. Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä varhaiskasvatuksessa

Perusopetusta käsittelevässä kohdassa nostetaan esiin koulu- ja opiskeluterveydenhuollon määräaikaiset terveystarkastukset. Myös varhaiskasvatusikäisillä on laajat terveystarkastukset neuvolassa (esim. 4v), joissa myös kiusaaminen on teemana mukana. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan toimiva yhteistyö on asia, jonka merkitystä tulisi nostaa esiin ja korostaa.

9.3.3 Koulukiusaaminen perusopetuksessa

Tähän voisi lisätä esimerkkejä netissä tapahtuvasta kiusaamisesta, esim. Whatsapp-ryhmän ulkopuolelle jättäminen, epämieluisien kuvien ja viestin välittäminen eteenpäin. Sosiaalisessa mediassa ja netissä tapahtuva kiusaaminen on johtanut siihen, että kiusaaminen on jatkuvasti läsnä lapsen tai nuoren arjessa. Sitä ei ns. pääse karkuun koulupäivän päättyessä, joka poikkeaa kouluympäristössä tapahtuvasta kiusaamisesta.

K-0 ohjelman yhteydessä voisi tekstiin avata, että kyseessä on Aseman Lasten kehittämä ohjelma ja se toimii tällä hetkellä kolmella paikkakunnalla. He tekevät hienoa työtä, mutta tämä malli ei ole vielä valtakunnallisesti käytössä ja osittain sen levittäminen on kiinni rahoituksesta. Tähän voisi myös lisätä, että järjestöt tekevät paljon tärkeää työtä ja niillä voi olla merkittävä rooli nuoren elämässä. Järjestöissä työskentelee nuorille tärkeitä henkilöitä, jotka tulisi ottaa mukaan kiusaamistilanteiden selvittämiseen. Esim. Icehearts-kasvattajien rooli nuoren elämässä.

Kappaleissa on erittäin hyvin kuvattu erilaisia tapoja selvittää ja puuttua kiusaamiseen eri toimintaympäristöissä. Tässä tulisi myös korostaa, että lapsi, niin kiusattu kuin kiusaaja, tarvitsevat yksilöllistä tukea kiusaamistilanteissa. Nyt puhutaan paljon siitä, miten eri tavoin yhteisöissä voi havaita ja tunnistaa kiusaamista, mutta sen lisäksi tulisi mainita lapsen tarvitsemasta tuesta.

9.4.3 Aineistot ja auttamiskanavat

Varhaiskasvatukseen liittyvät tavoitteet ovat melko epämääräisiä. Toimenpiteen 1 osalta mittaria olisi hyvä määritellä tarkemmin, että asetettaisiin tarkempi luku siihen, kuinka suuresta osasta paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia tulee löytyä vuoteen 2025 mennessä kirjauksia väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisystä, puuttumisesta ja toimenpiteiden seurannasta. Toimenpiteessä 4 mukaan tulisi nostaa myös esiopetus. Nyt otsikossa mainitaan vain koulut ja oppilaitokset.

10 Lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy ja haittojen minimointi

10.1 Johdanto

Lasten ja nuorten seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy ja haittojen minimointi painottuu suunnitelmassa paljon enemmän kuin muu lapsiin kohdistuva väkivalta. Tämä olisi hyvä perustella ja tuoda esille, että tällainen valinta on tehty.

10.7.4 Johtopäätökset ja pohdinta

Toimenpide 1 on perheiden hyvinvoinnin ja toimivuuden parantaminen. Tämä voisi olla ylätavoite kaikkien lukujen osalta. Myös tämän seuranta hyvinvoinnin muutoksista.

Tavoitteessa 2 tuodaan esille kaikkien ammattilaisten kouluttaminen tunnistamaan ja puuttumaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan, mutta toimenpide kohdistuu vain terveydenhoitajiin.

Toimenpiteessä 6 monella lapsi- ja perhejärjestöllä (kuten Pelastakaa lapset ry) on ollut suuri rooli. Järjestöt tulisi mainita myös vastuutahoina.

Toimenpiteessä 9 myös kunnilla on vastuu. Mittarit jäävät tässä hyvin yleiselle tasolle.

Toimenpiteessä 11 olisi hyvä määritellä mittari myös sille, miten yhteistyön kehittämistä ja parantamista lastensuojelun kanssa seurataan.

13 Haavoittuvassa asemassa olevat lapset

13.2 Vammaiset ja toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret

Tavoitteisiin on nostettu seksuaalisen häirinnän ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy (2). Tämän lisäksi olisi hyvä nostaa tavoitteeksi kaikenlaisen väkivallan ennaltaehkäisy. Monissa tutkimuksissa on todettu, että vammaisilla tai henkilöillä, joilla on toiminnallisia rajoituksia, on useammin monenlaisia väkivallan kokemuksia.

13.3 Etniset ryhmät ja kieli- ja kulttuurivähemmistöt

Luvut ovat keskenään hyvin eri mittaisia. Tässä luvussa koko ulkomaalaisväestö ja erilaiset perinteiset vähemmistöt käsitellään melko lyhyesti.

Tekstissä todetaan, että ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijalapset ovat yksi ryhmä, josta vielä kaivattaisiin tietoa. Tämä ei näy kuitenkaan toimenpidesuosituksissa. Myös tämän ryhmän hyvinvoinnin osalta olisi hyvä suunnitella tiedonkeruu. Vuonna 2015 tulleiden nuorten hyvinvoinnista on kantautunut laajasti huolta.

Edelliseen liittyen ei kannattaisi puhua vain turvapaikanhakijoista. Hakuvaihe on vain vaihe. Termistöä olisi hyvä tarkentaa. Olisi parempi puhua turvapaikanhakijoina tulleista. Oleellisempaa on kiinnittää huomio nimenomaan jo kotoutumisvaiheessa oleviin. On tärkeää selvittää myös tuota alkuvaiheen tilannetta. Turvapaikanhakijoiden oikeudet esim. terveyspalveluihin ovat kuitenkin rajallisemmat kuin kunnassa asuvilla. Tämä olisi hyvä huomioida.

Mitä tarkoitetaan tavoitteessa 1 sillä, että suunnitellaan turvapaikanhakijaväestöön suuntautuvaa rekisteripohjaista tiedonkeruuta? Mitä teemme tiedolla sitten, kun a) hakija on poistunut maasta tai b) hän on saanut oleskeluluvan ja hänestä tulee kuntalainen? Kuntalaisena hänellä vasta tulee todelliset kotoutumisongelmat eteen ja silloin monta kertaa vasta pääsevät esiin myös mielenterveysongelmat.

Toimenpide 2 kohdalla on vastuutahoina nyt Migri ja SM. Tässä olisi hyvä olla myös TEM. Jos halutaan tutkia muitakin kuin turvapaikan hakijoita.

Tavoitteet 2 ja 3 sisältävät paljon kulttuurisen moninaisuuden ja kulttuurisensitiivisesti huomioimista. Kyse on kuitenkin ihmisistä eikä kulttuurista, joten näitä asioita olisi hyvä kuvata myös muilla sanoilla. Tekstistä ei myöskään välity, mitä sisältöä olisi ammattilaisille suunnatuissa materiaaleissa. Olennaista on, että lisätään palveluissa osaamista kohdata erilaisista taustoista, myös turvapaikanhakijoiden traumatisoivista taustoista tulevia. Tämän lisäksi pitää olla ymmärrystä siitä, että esim. yleisesti tarjottava keskusteluun pohjautuva terapia ei toimi kaikille. Ja tämä aiheuttaa haasteita palvelujen suunnittelulle.

13.4 Lapset ja kodin ulkopuolisissa lastensuojelun sijoituksissa

Lastensuojelun Keskusliitossa on tehty 2017 opas: Turvallisesti sijaishuollossa – väkivaltatyön keinoja lastensuojelulaitoksessa (toimittaneet Hoikkala ja Kuokkanen). Oppaassa on tuotu esille kohdennetusti juuri sijaishuoltoon tietoa väkivallasta ja eri väkivaltatyön keinoista. Tämän oppaan tuotoksia olisi hyvä hyödyntää toimenpiteitä kirjoitettaessa.

Tässä luvussa käytetään termiä väkivaltatietoinen osaaminen, joka on tekstissä avattu, mutta termi eroaa huomattavasti muualla suunnitelmassa käytetyistä termeistä.

Toimenpiteissä 2 – 5 on vastuutahoiksi määritelty yksilöityinä mm. lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät. Muissa luvuissa vastuutahot ovat olleet organisaatioita. Tässä olisi hyvä olla yhtenäinen linja muihin lukuihin nähden. Vastuutahona tulisi siis olla kuntien sosiaalitoimi.

Toimenpide 2:n osalta olisi hyvä määritellä tarkemmin, miten väkivaltatietoisien sijaishuollon osaamisen edellytyksiä vahvistetaan.

Tavoitteen 2 osalta (sijaishuoltopaikkojen turvallisuuden liittyvien ilmoitus- ja seurantakäytäntöjen kehittäminen) olisi tärkeää hyödyntää sitä tietoa, jota kerätään esimerkiksi Pesäpuussa X-ketju-hankkeessa sijaishuollossa kaltoinkohdelluilta nuorilta tai Ensi- ja turvakotien liiton nuorten väkivaltatyön foorumissa (jossa on myös paljon osallistujia lastensuojelun sijaishuollosta).

14 Erityiskysymykset

14.2 Lapsiin kohdistuva ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö

Lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta on tehty juuri selvitys ja tässä referoidaan melko pitkästi ko. selvitystä, voisiko selvitykseen viitata ilman pitkää referointia?

Tavoitteissa jää epäselväksi, miten ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä voi auttaa uhria, joka on lastensuojelun piirissä. Ja mitä lastensuojelu voi tehdä sen jälkeen, kun tietoisuutta on lisätty. Ehdottaisimme, että toimenpide-ehdotuksiin otetaan mukaan suunnitelmallinen yhteistyö kuntien ja auttamisjärjestelmän välillä, sekä kunkin roolien selkeyttäminen. Vastuutahoina pitäisi olla myös kunnat.

14.3 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen

Tässä luvussa on referoitu melko pitkästi tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisemistä varten laadittua omaa kansallista toimintaohjelmaa. Voisiko tähän viitata ja näin tiivistää tekstiä?

14.4 Lapset ja, nuoret ja väkivaltainen ekstremismi

Sisäministeriö on laatinut kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman, johon tekstissä ei viitata lainkaan. Yhteys ko. ohjelmaan olisi hyvä myös olla näkyvillä.

14.4.6 Konfliktialueelta palanneiden lasten ja nuorten tukeminen

Luvun lopussa todetaan viitaten Van der Heideen ja Geeneen, että vanhempien, erityisesti yli 9-vuotiaiden lasten ja nuorten kohdalla indokrinaatio ja aseellinen koulutus on todennäköisempää, minkä vuoksi heitä ei tulisi tarkastella ainoastaan uhreina... Mitä tällä näkemyksellä tarkoitetaan? Tämän ikäisellä lapsella ei ole rikosoikeudellista vastuuta. Lapsi on uhri, vaikka hänet olisi aivopesty hyväksymään ääri-ideologian normit. Tämä on ristiriidassa mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa.

Helsingissä 22.10.2019

Lastensuojelun Keskusliiton hallitus